

УДК 330.101.542

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

В. В. Голуб

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 4 курсу спеціальності «Право»,
навчально-науковий інститут права

Науковий керівник – к.ю.н., професор В. І. Цимбалюк

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті здійснено аналіз та розробку ефективних стратегій, методів та інструментів запобігання та протидії корупційним кримінальним правопорушенням у військовій сфері. Доведено, що важливим першим кроком на шляху до зменшення кількості корупційних кримінальних правопорушень у військовій сфері є необхідність унормування положень національного законодавства, особливо у частині службових діянь, що є суспільно небезпечними. Акцентовано увагу на тому, що нині особливу увагу потребує оборонно-промисловий комплекс.

Ключові слова: корупція, кримінальні правопорушення, військова сфера, законодавство, службові діяння.

The article analyzes and develops effective strategies, methods and tools for preventing and combating criminal corruption offenses in the military sphere. It has been proven that an important first step towards reducing the number of criminal corruption offenses in the military sphere is the need to standardize the provisions of national legislation, especially in relation to official acts that are socially dangerous. Attention was focused on the fact that the defense-industrial complex now needs special attention.

Keywords: corruption, criminal offenses, military sphere, legislation, official acts.

В Україні корупція стала чинником, що реально загрожує національній безпеці та конституційному ладу держави, перешкоджає імплементації належних антикорупційних норм в сучасне українське законодавство, створює перешкоди для європейській інтеграції України. Рівень корупції є досить високим, незважаючи на те, що було багато змін, які стосуються антикорупційного законодавства, антикорупційної експертизи. Протягом останніх років активно змінювалось законодавство для приведення його у відповідність до європейських норм та у сфері нормативно-правового забезпечення протидії корупції зроблено вже досить багато та ще велику кількість законопроектів планується додати, змінивши вже існуюче антикорупційне законодавство. Варто відзначити, що не завжди такі зміни призводять до позитивних результатів.

Проблематика впровадження нових змін у антикорупційне законодавство досліджувалася, але не настільки детально, скільки було б достатнім, для вжиття необхідних заходів. Недостатня наукова оцінка та відсутність експертної думки у сфері боротьби з корупцією сприяють зростанню рівня корупції.

Під час війни, злочинність у військовій сфері посилюється. Військові посадовці, незважаючи на воєнний стан, продовжують вчиняти корупційні дії, щоб незаконно збагачуватися.

Корупція у військових об'єднаннях під час правового режиму воєнного стану та протидія корупційним кримінальним правопорушенням, що вчиняються у військовій сфері, представляють серйозні виклики для національної безпеки та ефективності військового потенціалу. Під час воєнного стану, ризики корупції можуть зростати через надзвичайні умови та нестабільність.

Корупція у військових формуваннях може виявлятися у великому ряді форм, включаючи розкрадання військового майна, підробку звітності, отримання хабарів за призначення на військові посади тощо. Це може призвести до серйозних наслідків, таких як зниження бойової готовності, втрата довіри до військового керівництва та негативний вплив на мораль та дисципліну.

Мета – аналіз та розробка ефективних стратегій, методів та інструментів запобігання та протидії корупційним кримінальним правопорушенням у військовій сфері. Дослідження спрямоване на вивчення причин, умов та механізмів виникнення корупційних явищ у військовому середовищі, а також визначення оптимальних шляхів їх попередження та подолання. Крім того, метою є розробка пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання, інституційної системи та організаційних підходів у сфері протидії корупції в армії, з метою забезпечення безпеки, ефективності та довіри до військових структур.

Дослідили питання корупції у своїх працях А. Волошенко, К. Єршова, В. Ковальський, Є. Пащенко, М. Чалий, І. Шопіна, М. Голомша, О. Котляренко, А. Баланда, З. Варналій, Т. Ковальчук, Є. Невмержицький та інші.

Незважаючи на все Україна піднялась в рейтингу країн з низьким рівнем, посиливши своє становище у декілька позицій. Термін «корупційний злочин» є визнаним і широкоживаним у юридичній науці і практиці багатьох держав світу, в тому числі тих, які виникли на теренах колишнього СРСР і правові системи яких є близькими до правової системи України [7, С. 128–129].

Проте важливо зауважити, що успішна боротьба з корупцією неможлива без глибокого та послідовного наукового аналізу, особливо без об'єктивного оцінювання факторів корупції та ефективності ухвалених заходів.

Корупційне порушення – це діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною в першій частині статті 3 цього закону, за яке законом передбачена кримінальна, дисциплінарна та/або цивільно-правова відповідальність.

Згідно зі статтею 3 цього закону, військовослужбовці Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених згідно з законами військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів з військовими інститутами, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки є суб'єктами, на яких поширюється дія цього нормативно-правового акту [3].

Загалом, корупція відзначається такими ознаками: регулярність та систематичність отримання винагороди; включення посадової особи в діяльність організованих злочинних груп.

Однією з характерних рис корупції є залежність її рівня та форм від загального стану демократичних інститутів. Крім того, недостатня науково обґрунтована реформа основних інститутів, неможливість ефективної політики щодо боротьби з корупцією, поширення стереотипів та слабкість інститутів громадянського суспільства також характеризують проблему корупції [5].

Кримінальний кодекс України визначає різні форми корупційних правопорушень, включаючи:

- зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права (ст. 364-1);

- зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2);
- прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368) і т.д. [6].

Це лише частина корупційних правопорушень, які можуть бути вчинені військовими посадовими особами. Існують інші форми, включаючи перевищення службових обов'язків.

З 24 лютого 2022 року доступ до публічних даних був обмежений, що ускладнило громадський контроль, зокрема у публічних закупівлях. Уряд дозволив укладати прямі договори, і як результат, кількість оприлюднених контрактів зменшилася.

Також, зміни у доступі до декларацій посадових осіб ускладнили відстеження статків військових посадовців. Це сприяє безкарності та зростанню корупції у військовій сфері.

У зв'язку з цим, пропонується:

- системно аналізувати військові корупційні правопорушення;
- впроваджувати прозорі процедури публічних закупівель, враховуючи особливості воєнного стану;
- забезпечити доступ до декларацій військових посадових осіб для перевірки органами САП та НАБУ [1, С. 8–16].

Для поглибленого ознайомлення з проблематикою, яка стосується теми корупції у військовій сфері пропоную переглянути освітній серіал, розроблений на замовлення Міністерства цифрової трансформації України, створений спільно з Науковим центром проблем виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки та оборони Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, який отримав підтримку від Міністерства оборони України та уряду Великої Британії. Посилання: <https://osvita.diiia.gov.ua/courses/stop-corruption> [10].

Запобігання корупції у військовій сфері є важливим завданням для забезпечення економічної безпеки держави. Корупція може поширюватись на різні сфери, включаючи військову, і потребує ефективних заходів протидії.

Стратегія воєнної безпеки України, затверджена Указом Президента, визначає завдання з боротьби з корупцією у військовій сфері. Це включає реалізацію антикорупційних програм, забезпечення доброчесності у силах оборони та припинення кримінальних порушень [4].

Збільшення корупційних правопорушень у сфері оборони може призвести до зниження обороноздатності країни, зростання організованої злочинності та інших негативних наслідків. Щоб протидіяти цим ризикам, необхідно розробити комплексну стратегію боротьби з корупцією, спрямовану на удосконалення законодавства та регуляторного механізму [2, С. 853–854].

Наразі законодавство не забезпечує системний підхід до проблеми корупції у сфері оборони. Удосконалення правових засобів, зокрема, збільшення міри відповідальності за зловживання владою, є важливим кроком. Однак потрібно також змінювати кримінальне законодавство, включаючи відповідні статті про корупційні дії військовослужбовців та порушення службових обов'язків [8].

Отже, виходячи з представленого аналізу, важливим першим кроком на шляху до зменшення кількості корупційних кримінальних правопорушень у військовій сфері є необхідність унормування положень національного законодавства, особливо у частині службових діянь, що є суспільно небезпечними. Особливу увагу потребує оборонно-промисловий комплекс, зокрема проведення відповідних закупівель, а також військово-медична сфера, яка на сьогодні вважається однією з найбільш корумпованих.

Дослідження підсумувало, що у контексті особливого правового режиму воєнного стану країна потребує комплексної стратегії, спрямованої на зниження корупційних ризиків у сфері оборони. Особливу увагу слід приділити узгодженості положень нормативно-

правових актів, особливо в частині розмежування меж відповідальності за службові кримінальні правопорушення, які відбуваються у військовій сфері [11].

Протидія корупційним кримінальним правопорушенням у військовій сфері вимагає комплексного підходу, включаючи суворі заходи контролю, систему ефективного моніторингу, а також високу ступінь відповідальності та прозорості. Необхідно зміцнювати військову дисципліну, проводити антикорупційне навчання та підвищувати кваліфікацію військового персоналу. Також важливо розвивати ефективні механізми виявлення, розслідування та покарання осіб, які винні у корупційних діях.

Загальний успіх у боротьбі з корупцією у військових формуваннях та забезпечення належної дисципліни та етики вимагає спільних зусиль з боку владних структур, цивільного суспільства та міжнародних партнерів. Тільки через системну та послідовну роботу можна досягти значного зменшення рівня корупції у військовій сфері та зберегти військову потужність для захисту національних інтересів [12, С. 454–461].

1. Волошенко А. В. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 8–16.
2. Єршова К. Особливості протидії корупції в Україні під час військових дій. С. 853–854.
3. Про запобігання корупції : Закон України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 14.04.2024).
4. Ковальський В. Новели у законодавстві про адміністративну та кримінальну відповідальність за військові правопорушення: хотіли як краще...2023.
5. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» : Указ Президента України від 11 вересня 2006 року № 742/2006 //Урядовий кур'єр від 20.09.2006. № 175.
6. Кримінальний кодекс України. *Верховна Рада України*. 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 14.04.2024).
7. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. К. : Юридична думка, 2004. 400 с. С. 128–129.
8. Пащенко Є. М., Чалий М. Г. Правові інструменти протидії корупції у секторі безпеки і оборони України: сутність і особливості. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Сер. Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 5. Том 33 (72). С. 132–136.
9. Перушко М. О., Костенко І. В. Запобігання корупції у військовій сфері. *Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності Національної поліції*. Харків, 2017. С. 113–118.
10. Стоп корупція для військовослужбовців. *Дія Освіта*. URL: <https://osvita.diiia.gov.ua/courses/stop-corruption> (дата звернення: 14.04.2024).
11. Стратегія воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона» : затв. Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n15> (дата звернення: 14.04.2024).
12. Шопіна І. Особливості запобігання корупції та підвищення доброчесності у період правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 454–461.